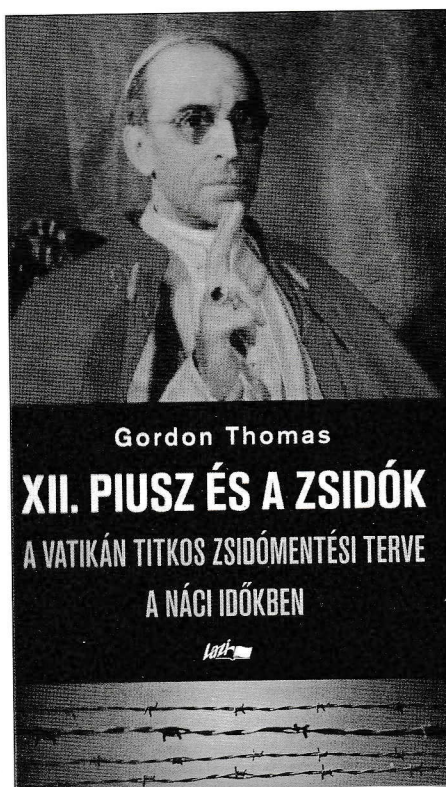

XII. PIUSZ PÁPA, AZ ÜLDÖZÖTT ZSIDÓK MEGSEGÍTŐJE¹

Gordon Thomas: *XII. Piusz és a zsidók.
A Vatikán titkos zsidómentési terve
a náci időkben*

Gordon Thomas (1933–2017) walesi születésű brit tényfeltáró újságíró, a titkosszolgálatok kiváló ismerője 2012-ben publikálta angol nyelven könyvét *The Pope's Jews: The Vatican's Secret Plan to Save Jews from the Nazis* címmel, a New York-i St. Martin's Press kiadásában, a Thomas Dunne Books köteteként. A könyv magyar nyelvre való átültetése Rezsőfi Juditnak köszönhető, aki már nem először fordított XII. Piusz pápa (1939–1958) korát feldolgozó idegen nyelvű² művet. A szerző könyvét feleségének, a belsőépítész Edith Maria Thomasnak ajánlotta, aki férje mellett koordinálta a könyv elkészítését, az ahhoz végzett kutatómunkát.

Thomas 332 oldalas könyve elején felsorolja azokat, akik valamilyen módon segítettek munkáját, részt vettek a kutatásban. Az előszóban és a könyv végi epilógusban vázolja a náciizmus, illetve Hitler zsidókkal szembeni álláspontját, valamint rátér a XII. Piusz személye körüli ellentmondásokra, melyek a II. világháború alatti működése kapcsán kialakultak. Egyértelműen utal arra már itt is, hogy nem állja meg helyét a „Hitler pápa” vád, amit Rolf Hochhuth 1963-ban bemutatott darabja³ rosszhiszemű, politikai indíttatású vádjai után egyes szerzők⁴ tovább erősítettek, hamis képet alakítva ki a katolikus egyház néhai fejről, saját világnézeti beállítottságuk alapján formázva az egyházfő profilját. Mindezek alapjául az szolgálhatott, hogy kétségtelenül sok német származású személy vette körül Szent Péter 259. utódját. Az egyházfőnek a német népről kialakult jó véleménye is erősítette ezt a hatást – mindez a vélemény még németországi apostoli nunciusi korában történt tapasztalataira vezethető vissza –, ez azonban nem jelentett semmiképpen sem ideológiai szimpátiát a Németországban kiépülő nemzetiszocialista rendszer irányában.

Thomas könyvét öt részre osztotta fel, ezen belül összesen tizenhét fejezet különül el. Igen olvasmányosan táltal művében a szerző elénk tárja a római gettó és általánosságban véve az Örök Város és a Vatikán életét a háború sújtotta Európa kulturális szívében. Művéből érezhető, hogy a szerző nem szakképzett történész, ennek ellenére igényesen törekszik bemutatni a vizsgált témát. Könyvében azonban mellőz minden hivatkozást, még az idézésekkor is, csupán könyve végén írja le, milyen forrásokra hagyatkozott, valamint hogy kik azok, akiknek visszaemlékezéseit felhasználhatta forrásként. A felhasznált szakirodalmat is ezt követően sorolja fel. A hivatkozások, pontos forrásmegjelölések hiánya az, ami egyedül negatívumként róható fel a

LAPTESTVÉREK

(Praeconia 2018/1., Vigilia
2018/6., Korunk 2018/6.)

Liturgikus nyelv címmel jelent meg a magyar liturgikus szakfolyóirat, a **Praeconia** ez évi első száma. A liturgia cselekvése mellett kiemelkedő szerepe van a szónak, a beszédnek, a nyelvnek. Ezt ismerte fel a II. vatikáni zsinat, amikor a *Sacrosantum concilium*ban szorgalmazta a népnyelv használatát (pl. 36. pont), ugyanakkor az egyház hivatalos nyelvének megőrzését is. A szó Isten szava és az ő küldöttjének, Krisztusnak a tanítása, amely hozzánk szól, minket szólít meg, tőlünk vár határozott lépéseket, döntéseket. Másrészt a mi nyelvünk is, amivel kifejezzük odafordulásunkat Istenhez, amivel válaszolunk neki, amivel önmagunkat, hódolatunkat nyilvánítjuk ki előtte. Ezért „az együttünneplés és tevékeny közreműködés egyik alapfeltétele az érthetőség” – ahogy Várnagy Antal helyesen megállapítja (*Liturgia. Szertartás, Lampás Kiadó, Abaliget, 1993, 45*). Ezt az összetett valóságot kell kiszolgáltatni annak a nyelvnek, amit liturgikus nyelvnek nevezünk, s ami valószínűleg soha nem lesz olyan csiszolt, veretes, teológiaiailag tökéletesen pontos, mint a görög vagy a latin volt, mégis ez a nyelv szól a ma élő emberekhez, ez nyitja meg a szívüket, ez oktatja őket, ez vezeti közelebb őket Istenhez.

A folyóirat mostani számában arra tesz kísérletet, hogy felvázolja, milyen irányelvek mentén, milyen bölcs belátásokat figyelembe véve alakítsuk, formáljuk, javítsuk a liturgia nyelvét, hogy az a mai emberhez szóljon, őt fejezze ki, ugyanakkor Isten örök szavát közvetítse. Erről szól a lap hat tematikus tanulmánya. Az egyéb tanulmányok között tíz írás érint érdekes és aktuális liturgikus, a liturgiával is kapcsolatban lévő kérdést. A *Dokumentumok* rovatban négy új egyházi megnyilatkozás olvasható. A *Liturgikus élet* tizenegy kisebb írást tartalmaz liturgikus szakemberekről és liturgikus témákról. Mint ez már szokás: sajnos van „horror liturgicus” is. Az aktuális liturgikus kérdés a szentmise bűnbánati aktusára vonatkozik. A *Szemlében* pedig hét új könyvről írnak. A lap húsvétra jelent meg, amikor is a megváltás teljességét ünne-

pele a keresztény közösség szavakban és tettekben, a liturgikus nyelv hangján és a szimbólumok rendszerében. (**Magyar Liturgikus és Egyházzenei Intézet**)

Új keleti nyitás? című vezércikkében **Lukács László** főszerkesztő a **Vigiliában** a kínai katolikusok helyzetéről ír. A Vatikánnal történt kínai diplomáciai kapcsolatok 1951-es megszakítása után alapított Kínai Katolikus Hazafias Szövetség „Róma püspökétől elszakadva autonóm kínai egyházat hozott létre. A katolikusok azóta két közösségre szakadva élnek: a Szövetség püspökeit a pekingi kormány nevezi ki; szentelésük illegitim, de érvényes. A Rómához hű, »földalatti egyház« püspökeit a pápa nevezi ki, de működésüket a kormány tiltja. (...) Róma évek óta hiába törekszik a kapcsolatok rendezésére. Az elmúlt hetekben azonban felgyorsultak az események. A tervezett kompromisszum szerint a Szent-szék két pápáhű »földalatti« püspököt nyugalomba küldene, és helyettük két, illegitim módon szentelt »hazafias« püspököt a pápa kinevezne megyés püspöknek. Ez lehetne a közeledés első lépése a két csoport között, amelyet további kölcsönös elismerések követhetnének. (...) A tárgyalások híre óriási felzúdulást váltott ki. Zen bíboros, hongkongi nyugalmazzott érsek, aki személyesen utazott el Rómába, hogy a pápával találkozzon, egyenesen az »egyház kiárusításának« nevezte a lépést. (...) sajtóhírek szerint Ferenc pápa azt mondta neki: közelről figyelni az eseményeket, »semmiképpen sem akar egy újabb Mindszenty-ügyet.«

A *Magány és közösség* című tematikus összeállításban **Zátonyi Maura**: Otthon lenni Istenben. A magány és a közösség monasztikus viszonya, valamint **Baán Izsák**: *A monasztikus élet Európában avagy a fuga mundi vonzása és kihívása egy menekülő világban* című tanulmányát olvashatjuk. A *Mai meditációk* rovatban **Jeges Valéria Mirjam**: „Neved, mint kiöntött olaj”. A *Jézus-imáról*, az *Egyház a világban* rovatban pedig **Mezei Balázs**: *Hít, értelem, gondolkodás* című írása szerepel. A *Vigília beszélgetése* rovatba **Bodnár Dániel** készített interjút *Olasz Ferenc*cel.

A lap szépirodalmi részében **Győrffy Ákos**: A magányról című esszéje, **Czigány György**, **Fecske Csaba**, **Marno János** és **Turczai István** versei, **Liszkai Tamás**: *Nyilvános magány. A performer mint szubjektum* és **Hajnády Zoltán**: *Lev Tolsztoj poétikai fordulata – a mimé-*

könyvvel szemben. Mindezek ellenére a korszakot kutató történészek számára mindenképpen támpontul szolgálhat a mű. A szerző mint tényfeltáró újságíró szempontjából nézve azonban mindenképpen kerek munkáról beszélhetünk. Így nem szakképzett történészként a szerzőt a jó példák közé sorolhatjuk, ellentétülként kevésbé tehetséges amatőr „történetírókkal”.

Thomas igyekszik az alapokhoz, a leginkább érintettek szintjére lemenni könyvében, s onnan építi fel művét, arra törekedve, hogy valóban reális képet alkosson meg mind Róma 260. püspökéről, mind pedig az akkori illetékes világi és egyházi személyekről, de az átlagemberekről is, akik csupán résztvevői – elszenvedői –, és nem alakítói voltak a történelem menetének. Merőben szakít tehát az utóbbi évtizedekben megkövesedett negatív, zsidók szenvedései iránt érzéketlennek és „némának” feltüntetett XII. Piusz képével, akinek a kérdéses helyzet tisztázásáig még XVI. Benedek pápa (2005–2013) is felfüggesztette a kanonizációs eljárást 2007-ben. (A Pacelli-pápa Vatikáni Titkos Levéltárban őrzött anyagának titkosítás alóli feloldása, azaz a teljes dokumentumanyag kutathatóvá tétele előre láthatóan néhány éven belül várható.)

Stílusát tekintve is elűt a könyv egy átlagos történelmi szakkönyvtől, monográfiától. A művön kiérződik Gordon Thomas jó írói vénája, a magyar változatban nagyot lendít Rezsőfi Judit fordítása és magyar nyelvünk gazdagsága is. Ha nem tudnánk, mennyi tényfeltáró munka áll a kötet megírása mögött, azt gondolhatnánk – tekintve az irodalmias kivitelezési formát –, hogy majdhogynem egy drámai témát feldolgozó „történelmi kalandregényt” tartunk a kezünkben. Itt azonban tetemes tényanyag adja meg a könyv alapját.⁶

Részletesen tárgyalja Thomas a pápa zsidósághoz fűződő kapcsolatát. Képet kapunk már a megszállás és háború előtti időkből is – XI. Piusz (1922–1939) pontifikátusa végéről –, arról, hogy miként segítette zsidók külföldre menekülését vatikáni papírokkal munkatársai közreműködésével. Sőt, mindezek mellett azt is megtudhatjuk, hogy már gyermekkorától kezdve – családjával együtt – igen jó kapcsolatot ápolt zsidókkal, és számos barátja volt köztük, akik még pappá szentelésén is részt vettek. A szerző ezzel rögtön indításként kifogja a szelet az antiszemita vád alól.

Könyvében Thomas szemléletesen mutatja be a római gettó lakóinak egyre nehezebbre forduló életét – kezdve egy történelmi múltba visszavezető áttekintéssel –, az ott lakók kétségbeesítő helyzetét, ennek egyre súlyosabbra fordulását az 1943-as német megszállást követően. Továbbá a korabeli római zsidó hitközségben, annak vezetésében mutatkozó ellentétéről is olvashatunk. Israel Zolli római főrabbi és Ugo Foa, a római zsidó közösség világi elnöke – és más vezetők – közötti ellentét is élesen kirajzolódik a könyvben. A kereszténységgel már akkor is szimpatizáló⁷ főrabbi jóval óvatosabb, sokkalta racionálisabb álláspontja kisebbségben volt a közösség vezetői között. A veszély mértékének reális közelségét kevésbé érzékelő Foa véleménye nagyobb befolyással bírt. Érdekes adaléka a könyvnek, amikor a szerző az olasz Fasiszta Párt és a zsidók kapcsolatát taglalja. Felvázolja, miként változott e téren is a helyzet az idő előrehaladtával.

Különbféle római bűnbándákat is bemutat, amelyeknek tagjai hajlandóak voltak együtt működni a megszálló német katonai hatóságokkal. Nem egy zsidó is volt köztük, aki jó pénzért képes volt saját hittársait, még ismerőseit is feladni az üldözőknek. Példaként említhetjük Celeste di Portót, aki 18 éves volt, amikor kollaborált a náci megszállókkal. Egyértelműen a frontvonal közeledtével, illetve az 1943-as német megszállást követően nőtt meg a zsidóság létbizonytalansága.

A könyvben átfogó képet kaphatunk az Apostoli Szentszékhez akkreditált nagykövetek és követségi dolgozók munkájáról: miként viszonyultak a zsidókat ért atrocitásokhoz, üldözéshez. A tengelyhatalmak diplomatai közül például emelhetjük ki Ernst von Weizsäcker bárót, Németország vatikáni nagykövetét, a szövetségesek közül Francis D’Arcy Godolphin Osborne-t, az Egyesült Királyság vatikáni nagykövetét, Leeds későbbi 12., egyben utolsó hercegét. A nevezett német arisztokrata, volt tengerésztiszt személye – ahogyan más, az Örök Városban dolgozó német diplomata szerepe –, illetve nem nyilvánosság előtt való működése különösen érdekes lehet számunkra, miként a hazai politikához és Hitlerhez való viszonyulásuk alakulása is. Elmondható, hogy Weizsäcker báró és közvetlen munkatársai sokkal reálisabban látták már, hogy Németország nem nyerheti meg a háborút, szemben Hitlerrel és körével. Szó esik XII. Piusz németek általi elrablásának tervéről is, melynek

szabotálásához a német diplomatáknak is volt köze.

Gordon Thomas nagyban kamatoztatja titkosszolgálati ismereteit, nagymértékben hasznosítja a titkos diplomáciai, hírszerzési forrásokat is, az MI6 és az Abwehr korabeli római történésekbe való befolyását, a szervezetek embereinek ténykedését. Röviden a szentszéki kriptográfusok⁸ működésébe is betekintést nyerhetünk, egyúttal a vatikáni titkos diplomáciai utasítások gyakorlatába.

A brit szerző átfogó és részletes képet ad az olvasónak a német megszállás alatt álló Rómáról, hosszan mutatva be a zsidóságnak menedéket nyújtó egyházi és világi személyeket, a pápa támogatásával (is) bűntudott emberek kálváriáját, a világ elismert és (eleddig) el nem ismert igazainak áldozatra kész munkáját. Annak a titkos zsidómentő hálózatnak a működését ismerheti meg az olvasó, amelyet a pápa tudtával és hozzájárulásával a Vatikánban szolgáló Hugh O'Flaherty ír *scrittore*, a Szent Officium kánonjogi tisztviselője fogott össze, tagjai között volt számos szentszéki és római szolgálatban álló pap, szerzetes és apáca, a római fekete nemesség,⁹ prominens arisztokrata családok jeles tagjai és további számos világi. Az ír pap szervezete titkos kapcsolatot tartott fenn a gettó zsidó vezetőivel. Ahol tudtak, igyekeztek erőn felül segíteni. Munkájukról rendszeresen kapott értesítést XII. Piusz – és Luigi Maglione bíboros-államtitkár (1939–1944) –, s a helyzet függvényében ő is utasításokat adott, intézkedett a védett épületek körének minél szélesebb körű bővítéséről. Tették ezt annak világos tudatában, hogy így életük a zsidókéhoz hasonlóan pengeélen tancolt, amennyiben sikerült a német megszállóknak leleplezni egy-egy mentéstámogató személyt. Céljuk volt, hogy fenntartsák a külső szemlélő számára a Vatikán semlegességét, elkerülendő annak német megszállását, hogy életeket menthessenek. A titkos szervezet beköltözött a Vatikánba, és a Rómában maradt diplomatákkal is folyamatos kapcsolatot tartott fenn.

A teljesség igénye nélkül álljon itt néhány római zsidómentő, a szervezethez is kapcsolódó személy neve: prof. dr. Giovanni Borromeo és dr. Vittorio Emanuele Sacerdoti, a pápai fenntartású Fatebenefratelli Kórház orvosai és munkatársai; Nina Pallavicini és Enza Pignatelli Cortes hercegnők; Filippo Pamphili herceg, ismert antifasiszta politikus, később a már szövetséges meg-

szállás alatti Róma első polgármestere (1944–1946); Giuseppe Dalla Torre gróf, a *L'Osservatore Romano* főszerkesztője; Alexander de Salis gróf, a Vöröskereszt képviselője; Anton Weberpallotinus rendfőnök; Patrick Carroll-Abbing, a máltai lovagrend íróje; Pascalina Lehnert bajor nővér, a pápa házvezetőnője és bizalmas tanácsadója; Robert Leiber német jezsuita, a pápa titkára; Alfredo Ottaviani, a Szent Officium assessora, az O'Flaherty és a pápa közötti fő kapcsolattartó a hálózatban; Giovanni Battista Montini szentszéki helyettes államtitkár, a későbbi VI. Pál pápa (1963–1978), valamint Luke Lynch író nővér, az Apostoli Palota tájékoztatási irodájának vezetője. A névsor hosszú, helytállásukról is részletesen beszámol művében Thomas.

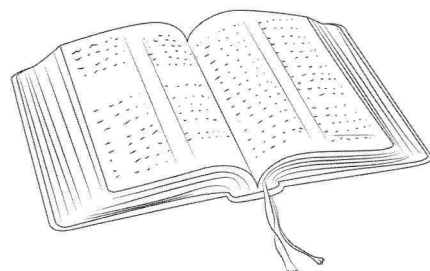
Külön meg kell említenünk az osztórák származását, viselkedését tekintve rendkívül megbízhatatlan Alois Hudal elnevezésű püspököt, a római Santa Maria dell'Anima Német Kollégium rektorát. Szemléletesen mutatja be Gordon Thomas a nemzetiszocializmussal is rokonszenvező, hiú és fontoskodó püspök ingadozásait, azt, hogy miképpen igyekezett megfelelni mind a megszálló németeknek, mind a pápának, illetve az egyháznak, úgy, hogy lehetőség szerint ne kompromittálja magát, s bármi történjék is, ő a lehető legjobban jöjjön ki belőle. Így részt vett a zsidók mentésének támogatásában, de mivel O'Flaherty és a pápa is számított rá, hogy a németekkel való megbeszélései, illetve a Vatikán képviseletében való egyeztetései során „elszólhatja” magát, igazán bizalmas ügyekre nem vonták be. A háború után végképp el is veszítette a pápa bizalmát, amikor lelepleződött, hogy volt náciakat segített vatikáni papírokkal Európából elmenekülni. Hudalnak minderről a „kétkulacsos” ténykedéséről is alapos képet kapunk Thomas könyvében; ahogyan Herbert Keppler római Gestapo-vezető és más német hatósági személyek tevékenységéről is.

Mindezek fényében igen fontos állomás jelen könyv a 2009-ben már „tiszteltetreméltó” címmel felruházott XII. Piusz pápa pontifikátusa II. világháború alatti időszakának vizsgálata, valamint zsidósághoz fűződő viszonyának feltárása tekintetében. A kötet közepén korabeli képek és a könyvben előforduló személyekről készült fotók illusztrálják a művet. A fényképek többsége Margherita Marchione amerikai nővér, íróhoz hozzájárulásával került publikálás-

zistól az epifániáig című tanulmánya olvashatók.

A **Kritika** rovatban **Hankovszky Tamás** elemzi **Kurt Flasch**: *Miért nem vagyok keresztény?* című könyvét, míg a **Szemle** rovatban Adamik Tamás: *Latin irodalom a Karoling-korban (8–9. század)* – *A keresztény Európa megerősödése*; Tarján Tamás: *Éltesse megírt Istene. Írások költőkről*; Fecske Csaba: *Kiűzetés. Válogatott és új versek*; Száz Pál: *Fűje sarjad mezőknek*; Dom Samuel: *Mint emésztő tűz. Egy szerzetes gondolatai az irgalmasság gyakorlatáról*, továbbá a *Domonkos szentek és szent helyek* és *A könyvkiadó egri Liceum. Történet és kiadványjegyzék I–II.* című könyvekről találunk recenziókat. (**Vigilia Szerkesztőség**)

A **Korunk** folyóirat júniusi számának tematikája: az iszlám és a keresztény kultúra dialógusa. Az utóbbi évtizedekben még a korábban megszokottnál is hangosabban jut el hozzánk a kortárs muszlim kultúra legtürelmetlenebb és legagresszívabb képviselőinek hangja. Kifejezetten lehangoló, hogy az ilyen személyek és csoportok gátlástalansága és hangereje mellett nem vagy alig találkozunk a nem is kevés türelmes és jó szándékú jelenkori muszlim gondolkodó nézeteivel. Ez azt a benyomást erősíti – ami egyáltalán nincs a türelmetlenebb muszlim irányzatok ellenére –, hogy ezek az irányzatok az iszlám vallási hagyomány egyetlen lehetséges megnyilvánulását képviselik, vagy más szavakkal: hogy a velejéig átpolitizált, agresszív vallási fundamentalizmus a kortárs iszlám egyetlen autentikus formája. Hogyan néz ki jelenleg Kelet és Nyugat, az iszlám és a keresztény kultúra dialógusa? Ennek a kérdésnek a megválaszolása köré épülnek a **Korunkban** közölt szövegek. A szerzők között találjuk többek között Csapody Miklóst, Sárközy Miklóst, Marczinkó Évát, Kónya-Hamar Sándort, Iványi Tamást, George Grigorét.

ra, néhány azonban a szerző, illetve Luciana Tedesco olasz író, dr. Vittorio Emanuele Sacerdoti unokatestvérének tulajdonát képezi.

Lazi Könyvkiadó, Szeged 2017.

Sági György

Jegyzetek

1 Az írás az MTA-PPKE Fraknói Vilmos Római Történeti Kutatócsoportja keretében készült.

2 Pierre Blet SJ: *Pie XII et la Seconde guerre mondiale'après les archives du Vatican*. Paris, 1997. (XII. Piusz és a második világháború – a Vatikán archívumai alapján. Budapest 1997)

3 Rolf Hochhuth *Der Stellvertreter. Ein christliches Trauerspiel* című darabját 1963. február

20-án a nyugat-berlini Theater am Kurfürstendamm mutatták be, Erwin Piscator rendezésében. Ion Mihai Pacepa, a hírhedt Securitate egykori főnöke – a keleti blokk legmagasabb rangú disszidense – emlékiratában nyíltan be is vallotta, hogy a XII. Piusz elleni lejárató kampányt – melyben a román altábornagy is részt vett – a szovjet KGB szervezte meg, s lényegében ennek egyik eszközeként szolgált a vitatott német színdarab is.

4 John Cornwell: *Hitler's Pope: The Secret History of Pius XII*. New York City, 1999.

5 Hozzá hasonlóan tényszerűen, hiteles források felhasználásával törekedett a téves Piusz-kép megváltoztatására, pl. Michael Hesemann: *Der Papst, der Hitler trotzte*. Augsburg 2008. (A pápa, aki szembeállt Hitlerrel. XII. Piuszról – ferdítések nélkül. Budapest 2013.)

6 Természetesen nem vitatjuk, hogy bizonyára irodalmi műveknél is, ha történelmi regényt vet papírra az író, akkor azokat is – jó esetben – megelőzi történeti előtanulmány. Irodalmi művek esetében azonban nem elvárt olyan

fokú tényszerűség, mint egy történészé, jelen esetben egy oknyomozó, tényfeltáró munka kapcsán. Utóbbiak esetében fontos a pontosság, az nem elnagyolható, nincs olyan, hogy „költői szabadság”! Mi csak olyat írhatunk le, amit forrásokkal biztosan alá is tudunk támasztani.

7 Israel Zolli 1945-ben katolizált, s XII. Piusz tiszteletére az Eugenio Maria nevet választotta a keresztségben. A pápa eredeti neve Eugenio Maria Giuseppe Giovanni Pacelli volt.

8 Elsősorban fiatal szerzetespapokból álló szakembergárda, akik betű- és számcsoportokból, ősi holt és élő nyelveket használva kódnyelvet alakítanak ki, titoktartási esküt is tesznek, kizárólag a pápa és az államtitkár ismeri pontosan feladatukat. Ők foglalkoznak a nunciaturák és a szentszék közötti titkosított jelentések, utasítások kódolásával, dekódolásával.

9 A római nemességnek azon tagjai, akik a Pápai Állam 1870-es megszűnését követően is megmaradt a mindenkor pápa hűségén, s későbbiekben is a Vatikánt támogatták az olasz állammal szemben.

ISTEN ANYAI ÉS ATYAI ARCA

A Németh Norbert egyetemi lelkész által szerkesztett kötetben az ELTE Savaria Egyetem Központjában 2017-ben megrendezett előadás-sorozaton elhangzott előadások szerkesztett anyagát kapja az olvasó. Tornay Krisztina SSND szerzetesnővér a keresztény női spiritualitásáról fejt ki gondolatait, a Teremtés könyvéből kiindulva, képzőművészeti alkotások alapján. Megállapítja: a női spiritualitásnak jellegéből adódóan vannak szükségletei, melyek mentén kibontakozni és fejlődni tud. Néhány fontosabb ezek közül: A nőknek szükségük van szokásokra és ritmusra, rendszeres imára, templomozásra, közös, visszatérő imaalkalmakra; szükségük van mély és eleven istenkapcsolatra. Enélkül szinte bukásra vannak ítélve, s mindenki, aki ezt a kapcsolatot segíti, rendkívül fontos a nők számára – így a bölcs lelkivezető, az igaz barátnő. Közösségre is szükségük van, mert eleve kapcsolódóak; a nőknek kell az egyház, de nemcsak azért, mert közösség, hanem azért is, mert rendszerre van szükségük, „ami nélkül könnyen összezavarodhat, szétfolyhat a nő”. Ugyancsak fontos a nőknek, hogy segítsen valakin, „főzzön valakinek, rendezzen, gondoskodjon, békítsen, növeljen, összekapcsoljon, elsimítsen. Ezek nélkül elveszetteknek, haszontalannak érzik magát”.

Deák Viktória Hedvig OP domonkos szerzetesnővér, főiskolai tanár arra keresi a választ, hogy lehetséges-e katolikus

feminizmus. Kifejti: a radikális feminizmus már nem azt állítja, hogy a nő egyenlő a férfival, hanem azt, hogy ugyanolyan, mint a férfi. Ez az egyenlőség kifordítása. A katolikus tanítás először is azt hangsúlyozza, hogy a férfi és a nő személy mivoltukból fakadóan egyenlő, „férfinak és nőnek ugyanaz a személyi méltósága”. „Katolikus feminizmusról” vagy „új feminizmusról” II. János Pál pápa nyomán beszélhetünk, aki szerint „A női és férfi mivolt nemcsak fizikai és pszichikai, hanem ontológiai szempontból is kiegészítik egymást. Csak a férfias és nőies kettősség valósítja meg teljesen az emberit”. Hedvig nővér jó hírnek nevezi, hogy létezik katolikus feminizmus: az egyház szeretné előmozdítani a férfi és nő egyenlő méltóságát úgy, hogy a közöttük lévő különbségek ne oldódjanak fel egy hamis egyenlősébe, hanem gazdagítsák és kiegészítsék egymást.

Kalmár Petra doktorandusz, katolikus hitoktató fölteszi a kérdést: leányálom vagy női szeszély-e nőként az egyházban szolgálni? Válasza: „Szeszély semmi képp. De az álomaspektus tűszik. Isten álmodott valamit mindegyikünkéről. Rólam is mint nőről. Ez az álma érdekel, ezt szeretném kibontani... Az életet, a feltámadt Krisztust képviseljük nőként. Sajátosan, máshogyan, mint a férfiak. Nem jobban, nem rosszul. Máshogyan.” Kalmár Petra felsorolja, hogy hányféle területen szolgálhatnak a nők az egyházban: plébánián házvezetőnők, sekrestyések, kántorok,

beteglátogatók, hitoktatók, lekipásztori kisegítők, áldoztatók; igeliturgiát vezetnek, jegyesoktatást tartanak házassaglandók részére; egyetemek és főiskolák tanárai, tanszékvezetői, rektorai, dékánjai. A feminizmussal kapcsolatban a hitoktató egyértelműen fogalmaz: a torzítva értelmezett és így megélt feminizmust, ami sértődöttségéből, önigazolásból és a felelősség elhárításával kommunikál, azt a „feminizmust” ellenzi. „Ez ugyanis minden szándéka ellenére nőietlen stílusban történik, és önmagát emészt fel.” Ezzel szemben a helyesen megélt feminizmus krisztusi szabadságra vezet, „felszabadítja a nőben és a férfiban is a nőiést, az animát. És a helyesen megélt feminizmus nem utálja a férfit, hanem örül annak, hogy ő is van.”

Varga Gyöngyi evangélikus lelkész Mózes nővérének, Mirjámnak a sorsán